

Documentació

Erwin Broner

En 1933 Erwin Broner (Munic, 1898-1971) s'havia promès fugir d'Alemanya si els nazis arribaven al poder i així, al març d'aquest mateix any, aprofitant un viatge a Ginebra, decideix no retornar a Stuttgart i seguir camí cap a Espanya.

Des de Barcelona, on espera l'arribada de la seva família, viatja a Eivissa i viu aquí durant dos anys. Després de passar gairebé dues dècades als Estats Units, torna a l'illa en 1952 i s'instal·la definitivament, al costat de la seva dona Gisela (Sao Paulo, el Brasil, 1912 – Eivissa, 2005) a la casa que construeix en 1960 en el barri de Sa Penya, veritable paradigma de les seves idees sobre arquitectura, en les quals es percep la seva adscripció als principis de la Bauhaus, la “Nova arquitectura”, Le Corbusier i també la seva fascinació per l'hàbitat domèstic tradicional de l'illa.

Broner s'havia format també com a pintor, i és precisament en la seva pintura on trobem una tensió i impuls creadors molt pròxim a l'expressionisme abstracte europeu.

La seva casa, avui visitable des de 2011, gràcies a la donació feta per la seva vídua a l'Ajuntament d'Eivissa, conté també el mobiliari original dissenyat per ell, i una col·lecció de pintures, dibuixos, llibres i objectes diversos de l'aixovar familiar, que responen a una mena de vida racional i pràctica, capaç de resoldre les necessitats amb lògica i senzillesa.

La personalitat de Broner i la seva capacitat de lideratge seran un element primordial en la formació del Grup Ibiza 59. Broner era el major de tots i tenia gran talent per a promoure causes comunes d'interès general. El Grup Ibiza 59, no obstant això, va néixer com un col·lectiu d'iguals que contribuiran equitativament al seu funcionament i a la seva organització.

Tots van arribar a Eivissa en els anys cinquanta i tots, si fa no fa per les mateixes raons. Sens dubte, després del final de la Segona Guerra Mundial, es va instal·lar en els ciutadans europeus el desig o necessitat de buscar una mica de normalitat, pretensió legítima després de la llarga etapa de conflictes que havien dessagnat a Europa i que obligaven a aquesta a fer catarsis, reconstruir-se i enfrontar-se a les seves ferides. I van ser molts els que van buscar la riba del Mediterrani per a instal·lar-se allí, encara que fora per un període delimitat de temps, el suficient per a tornar a reprendre el pols de la vida i poder desenvolupar les seves vocacions o intencions en un clima propici.

Eivissa posseïa qualitats idíl·liques per a convertir-se en focus de peregrinació: clima benigne, proximitat al continent i possibilitats per a viure sense grans recursos, la convertien en una arcàdia abstracta i autèntica. Des d'aquesta perspectiva, l'illa ofería la promesa de no interferir en la tasca de recuperació i de lliurament a les activitats creatives. I en justa correspondència, aquests artistes van retornar a l'illa una dimensió que la identificaria d'ara endavant en pro de la modernitat i cultura contemporània.

I tot va ser una casualitat, com el propi Broner va escriure en el catàleg de l'exposició del Grup a Berlín en 1961. Per a ell, com per a la resta dels components, l'art no hauria de morir ni ser un epígon o un resultat de l'academicisme, sempre que respongués a la veritable necessitat d'expressió individual. Broner anima a deixar enrere la por, a no ser renovador, modern o original perquè creia que a l'artista li havia de bastar amb ser autèntic. Aquests conceptes tenien la seva inspiració en el moviment Surrealista. Precisament, Katja Meirovsky, l'única dona del Grup Eivissa 59, havia estat membre fundador d'una de les seves manifestacions més radicals, com va ser el Cabaret Die Badewanne que va estar en vigor tan sols sis mesos en 1949 a Berlín i al seu torn també fundadora del posterior Cabaret Das Atelier en el qual també van participar Heinz Trökes i Hans Laabs. No serà fortuït que en els anys d'activitat del Grup Ibiza 59 rebessin la visita de Tristán Tzara, un dels popes del moviment Dadá i membre fundador del llegendari i inspirador Cabaret Voltaire (Zurich, 1916).

La reivindicació del dibuix automàtic, molt característic d'aquestes avantguardes està molt present en l'obra de diversos membres del Grup, com per exemple en Robert Munford, que viurà a l'illa entre 1956 i 1966. Una altra característica, la d'incorporar materials o objectes de diversa procedència a la construcció de l'obra, es percep en els assemblatges de Egon Neubauer, que era a l'illa des de 1954, artista interdisciplinari, les pintures matèriques del qual molt austeres cromàticament, responen a un desig rupturista amb la tradició.

El descobriment del passat cultural de l'illa, des de l'època fenícia, serviran d'inspiració i ric substrat als artistes del Grup, que va trobar en l'Informalisme, tal vegada no d'una manera programàtica, la tendència comuna i compartida, en ser característic de tal avantguarda, la total llibertat expressiva i l'assumpció de l'abstracció nascudes de la sincera necessitat interna per crear llenguatges artístics personals i no representatius.

Es veurà després, quan passin els anys de l'exaltació i el goig, que precisament aquests elements que havien estat tan estimulants a nivell creador, no seran suficients per a generar un mercat i els recursos econòmics necessaris, i el Grup Eivissa 59 no podrà aconseguir el miracle de la creació d'una demanda sostinguda de les seves obres en la limitada societat eivissenca. La falta del necessari i suficient teixit comercial propiciarà la fi de

l'experiència col·lectiva en 1964, just quan a més en el món cultural occidental començava a parlar-se de la crisi de l'Informalisme.

El Grup Ibiza 59 va ser fundat per: Erwin Bechtold (Colònia, 1925), Erwin Broner, (Munic,1898-1971), Hans Laabs (Treptow,1915- Berlín, 2004), Katja Meirowsky (Spremberg,1920- Postdam, 2012), Robert Munford (Worcester, 1925- Water Mill, Long Island, Nova York,1991), Egon Neubauer (Magdeburg,1920- Eivissa,1991), Antonio Ruiz (Soria, 1923), Bertil Sjöberg (Malmö,1914- 1999), Heinz Trökes (Hamborn,1913- Berlín,1997) i Carlos Sansegundo (Santander, 1930- Palma, 2011), que s'adhereix una mica més tard i no pot considerar-se membre fundador, com així va ocórrer també amb Bob Thompson (Luisville, Kentucky, 1935- Roma, 1966) i Pierre Haubensak (Meiringen, Suïssa, 1935).

Document fundacional

Broner va escriure un document fundacional on va exposar amb senzillesa la seva adhesió al concepte d'avantguarda. I va narrar com havien respost tots els components del grup amb entusiasme, a la invitació d'Emilio Schillinger, per a gestionar una galeria d'art oberta en el vestíbul de l'Hotel El Corsari, del qual era propietari. Per a organitzar-se es va nomenar a Antonio Ruiz director d'aquesta, es va projectar un pla de programació que incloïa exposicions individuals i col·lectives, es va designar a Erwin Bechtold com a encarregat de dissenyar els catàlegs i cartells, i es va establir un pagament de quotes modestes per a fer front a les despeses nomenant administrador al professor Kees Van Goor.

Cap a 1953, Antonio Ruiz , s'instal·la en el vell casalot de Sa Portella (la Casa Balanzat) . Ceramista per convicció, entén aquesta pràctica com un nexa entre l'artesania i l'avantguarda d'estirp surrealista. Una vegada que en 1964 va tornar a Soria per a instal·lar-se allí definitivament, va fundar SAAS, una iniciativa col·lectiva d'artistes agrupats entorn d'una galeria –libreria de la seva propietat; alguna cosa semblança al que havia experimentat a Eivissa.

Ruiz provenia de Madrid, on havia estudiat. En l'ambient artístic madrileny a meitat dels anys cinquanta, unes galeries com Biosca, Clan, Estil o Buchholz licitaven pel "art nou", terme que encunya Eugenio D'Ors; el mateix que en els seus salons, va aconseguir exposar per exemple a Tàpies, Oteiza, Saura o Millars.

Ja en la I Biennal Hispanoamericana, inaugurada en 1951, el ministre d'Educació, Joaquín Ruiz Jiménez no té més remei que exposar la puixança d'aquest art jòven i abstracte en un intent per suavitzar la mirada censora del franquisme i permetre una certa tolerància oficial. Anys més tard en 1957, la Delegació Nacional de Joventuts del Moviment organitza l'exposició dels seus

joves becaris, el jurat dels quals havia estat presidit per Enrique Lafuente Ferrari, i aquest mateix any, Luis González Robles emprede una labor de difusió de l'art espanyol a l'estranger, sabedor del rèdit que això li podia donar a la imàgen cultural espanyola fos de les nostres fronteres.

Si mirem el panorama espanyol en el qual el Grup Eivissa 59 està inscrit, cronològicament veiem que durant els anys cinquanta es posa de manifest la manca d'homogeneïtat plàstica, les grans figures com Miró, Dalí o Picasso practicamente havien realitzat les seves carreres fora del país, i a Espanya, els precedents de Pòrtic (fundat en 1947 per Aguayo, Llacunes i Laguardia), Dau al Set (fundat en 1948 per Tàpies, Cuixart, Tharrats i Ponç), l'Escola de Altamira (de Mathias Goeritz en 1949) o LADAC (fundat en les Palmes en 1951 amb Westerdahl, Juan Ismael i Millars al capdavant...) constitueixen realitats enèrgiques que aporten molt i contribueixen a nodrir l'eclosió de l'Informalisme posterior, com a avantguarda àmplia, posseïdora de particularitats (matèrica, lírica, gestual...) i arrelada en la matriu del Surrealisme.

Al mateix temps, la reivindicació constant, comuna i referencial de l'obra de Paul Klee, es veurà reafirmada quan en 1957 es funda el Grup El Pas (Canogar, Feito, Juana Francés, Millars, Rivera, Suárez, Saura i Pablo Serrano). Aquest any es realitza l'exposició "Un altre Art" a la sala Negra del Museu d'Art Contemporani de Madrid, en la figuraven noms com Mathieu, Fautrier, De Kooning, Pollock, Tobey, Wols, Appel o Burri al costat de membres de Dau al Set i de l'acabat de crear El Pas.

Un tret comú de tots aquests artistes inclosos els del Grup Ibiza 59, serà el de tractar de reivindicar les arrels del primitiu i antic i la defensa de l'abstracció. La qual cosa es pot observar explícitament en l'obra de Bertil Sjöberg, autor de la sèrie de pintures titulada Sèrie Tanit i que havia arribat a Eivissa en un primer viatge en 1939, instal·lant-se després a partir de 1955 en les proximitats de Sant Antoni.

Encara que no cal estendre's molt més, sí almenys cal esmentar una altra tendència : l'abstracció constructivista, que esgrimia la idea d'ordre i racionalitat, i que va tenir entre les seves protagonistes figures com Sempere, Palazuelo, Oteiza, José Luis Gómez Perales o els membres del Grup Parpalló fundat en 1956 per Manolo Gil, Alfaro i Michavila entre altres (al qual s'uneix Juan Genovés de seguida), o els d'Equip 57, i si esmentem aquest capítol és perquè alguns d'aquests artistes van estar convidats a les exposicions de El Corsario i van mantenir relacions amb els components eivissencs, la qual cosa indica la falta de dogmatisme del Grup Ibiza 59 i el seu respecte per la pluralitat artística. I cal no oblidar que molts dels artistes decantats cap a l'abstracció informalista van tenir fases normatives, com va ser el cas per exemple de Erwin Bechtold, que havia sortit de Colònia per a estudiar a París

en 1950 amb Fernad Léger, instal·lant-se posteriorment a Barcelona, on mantindrà estret contacte amb els informalistes catalans, fins a descobrir Eivissa en 1954 i establir-se aquí a partir de 1958.

Al costat d'aquestes abstraccions, una tendència figurativa, que si bé durant temps – tal vegada massa- va anar instrumentalitzada per sectors de la crítica conservadora, per a establir una dialèctica de contraris, concretada en el que es va dir l' "Escola de Madrid", va estar també pròxima al Grup Eivissa 59 a través d'alguns dels artistes englobats en ella, com van ser Manolo S. Molezún, Alfredo Ramón, Vento (la seva primera exposició individual contenia les pintures realitzades a Eivissa en 1951), San José, Julio Antonio o Pancho Cossío (també actiu a Eivissa a la fi dels 50).

Crítics i teòrics vinculats a la defensa tant de l'art nou com de les tendències figuratives i abstractes d'avantguarda van ser Cirici Pellicer, Juan Antonio Gaya Nuño, o Cesáreo Rodríguez Aguilera, tots pròxims i coneixedors de les accions programàtiques dels artistes del Grup Ibiza 59.

En 1955 es presenta a Madrid en la galeria Buchholz la primera exposició individual de Heinz Trökes, que havia estat professor en la Bauhaus de Weimar i que estava instal·lat ja a Eivissa en aquesta data, on va construir una casa en la badia de Sant Antoni. També aquest any una pintora de origen romanès lligada al nucli eivissenc, Nadia Werba (Paris, 1926), ho fa per primera vegada a la Sala Abril de Madrid.

La figura excel·lent de Will Faber (Saarbrücken, 1901- Barcelona, 1987), també situat a Eivissa, fascina a Camilo José Cela que li dedica una monografia en Papers de Son Armadans. I encara que Faber no va pertànyer al Grup va mantenir estreta relació d'amistat amb tots.

En 1964 l'activitat del Grup Ibiza 59 acaba i es dissol amb la mateixa naturalitat amb la qual havia estat creat. Els seus components seguiran les seves trajectòries per separat, mantenint alguns la seva residència a Eivissa i tornant als seus llocs de orígens uns altres, però mantenint tots sempre les seves vinculacions emocionals amb aquella aventura.

Van ser rupturistes amb la tradició acadèmica. Sempre es van considerar un grup d'avantguarda i profundament europeu en la mesura en què van reivindicar les arrels i la llarga línia de continuïtat cultural interrompuda amb les guerres i les conteses. Van voler contribuir al desenvolupament cultural des d'un punt de vista social i democràtic i van creure en el paper crucial de l'art com a element civilitzador.